

Za wyborem i życiem

Jakie są argumenty katoliczek i katolików
na rzecz liberalizacji prawa aborcyjnego?
Co mamy do zrobienia w kwestii praw
reprodukcyjnych i rzeczywistej ochrony życia?

— s. 4–35

**Muzułmańscy ateści.
Sekularyzacja wkracza
na Bliski Wschód** — s. 36

**Być jak Susan Sontag.
O pierwszej celebrytce
współczesnej humanistyki** — s. 64

**„To się nazywa aborcja.
Zabieg to można mieć u dentysty”
– opowiadanie J. Rudniańskiej** — s. 86

CZYTANIA, DEBATY I WYSTAWY POŚWIĘCONE TWÓRCZOŚCI TADEUSZA RÓŻEWICZA

WSRÓD GOŚCI: ANNA ADAMOWICZ • ZOFIA BAŁDYGA • MARCIN BARAN • WOJCIECH BONDOWICZ • MILAN DŽIŽINSKY • DAREK FOKS • GEORGI

TOMAS VENCLOVA • AGNIESZKA WOLNY-HAMKAŁO • URSZULA ZAJĄCZKOWSKA • FILIP ZAWADA • AGNE ŻAGRAKALYTE | SCENA MUZYCZNA: PABLO PAVO I LUDZIKI • KAPELA ZE WSI WARSZAWA

GOSPODINOW • JERZY JARNIEMICZ • GIEDRE KAZLAUSKAITĖ • BARBARA KLICKA • JAKUB KORNHÄUSER • MAŁGORZATA LEBDA • ALŽBĚTA LUNAČKOVÁ • JOHANNA MÜLLER • ERNESTAS NORKIJA

Rok Tadeusza Różewicza

Międzynarodowy
Festiwal Poezji Silesius

17–23.05.2021

Wrocławska Nagroda
Poetycka Silesius

Gość honorowy: Litwa

MARTA PODGÓRNIK • MACIEJ ROBERT • JOANNA ROSZAK • PAWEŁ SOLTYŚ • PIOTR SOMMER • ANTONINA TOSIEK • JERZY TRELA

WROCLAW | KLUB PROZA | TRANSMISJE ONLINE | WWW.LITERATURA.WROCLAW.PL

ORGANIZATORZY

PARTNERZY

Wrocławskie Centrum Kultury
Dzielnica Kulturalna i Sportowa
ul. Świdnicka 10
50-110 Wrocław

PARTNERZY MEDIACYJNI

Pismo

książki

wyborcza

RADIO

radio

RADIO

www.wroclaw.pl

zakamrocytat.pl

BOOKLIPS.PL IIII

Dominika Kozłowska

Prawo do decydowania

WŁASNE „TAK” – TAKI TYTUŁ NOSIŁA ROZMOWA, JAKĄ przeprowadziłam z Józefą Hennelową na początku mojej pracy w roli redaktorki naczelnej miesięcznika „Znak”. Zapadły mi mocno w pamięć jej słowa, że mężczyźni, którzy chcą decydować o tym, „jak kobieta powinna przeżywać macierzyństwo, nie mają bladego pojęcia, co czują kobiety w ciąży niechcianej, gdy cały ich organizm nie wyraża zgody na dziecko”. Hennelowa miała świadomość, że takiego wewnętrznego sprzeciwu nie zmieni się ani żadnym kazaniem, ani samym prawem. Społeczna i polityczna odpowiedzialność polega na tym, aby budować warunki, w których kobieta może decydować o macierzyństwie i mówić mu świadome, własne „tak”. Co więcej, Hennelowa podkreślała, że prawo, które bezwarunkowo zakazuje przerywania ciąży, nie opowiada się po stronie życia. Przywoływała przykład socjalistycznej Rumunii, gdzie obowiązywał bezwzględny zakaz przerywania ciąży, a jednocześnie domy dziecka były miejscami nędzy, przemocy i samotności.

Kiedy na początku lat 90. Sejm rozpoczął pracę nad senackim projektem nowej ustawy dotyczącej warunków przerywania ciąży, Hennelowa została wiceprzewodniczącą komisji sejmowej. W intencji osób takich jak ona nowa ustawa miała nie tylko określać warunki dopuszczalności przerywania ciąży, lecz przede wszystkim dawać podwaliny pod rzeczywistą ochronę praw reprodukcyjnych oraz pod odpowiedzialną politykę społeczną. Bilans ostatnich trzech dekad jest pesymistyczny. Sposób potraktowania opiekunów dzieci z niepełnosprawnościami protestujących w Sejmie i walczących o godne warunki do ich wychowywania jest smutnym przykładem politycznej hipokryzji tzw. obrońców życia.

Restrykcyjne jak na warunki europejskie prawo zostało z czasem określone mianem „aborcyjnego kompromisu”. W rzeczywistości było to raczej porozumienie

zawarte między przywódcami Kościoła a konserwatywnymi politykami. Aż do czasu pierwszych rządów PiS uznawane ono było przez polskich biskupów i znaczną część sił politycznych. Zmiany, jakie zaszły w ostatnich latach, sprawiły, że nie ma już powrotu do dawnych rozwiązań. Obowiązujące obecnie w Polsce jedne z najbardziej restrykcyjnych w naszej części świata przepisów z pewnością zostaną zmienione, gdy Zjednoczona Prawica utraci władzę. Na niemalże całkowity zakaz aborcji nie ma nie tylko zgody społecznej, ale i moralnej.

Dlatego sprawą tak ważną jest podjęcie już dziś poważnego i wielostronnego namysłu nad optymalnym kształtem przyszłego prawa. Jest dla nas ważne, aby do tej debaty włączyć również argumenty i doświadczenia katoliczek i katolików oraz pokazać, że postawa za życiem może iść w parze z poparciem dla prawnej dopuszczalności przerywania ciąży. W trakcie prac nad tym numerem miesięcznika „Znak” prowadziliśmy wiele rozmów z osobami wierzącymi. Często padały argumenty: „Zapisy prawne nie mogą zabraniać ani ograniczać aborcji, a my, katolicy, nie powinniśmy narzucać swoich poglądów ludziom o innej wierze lub niewierzącym”. „Nigdy nie podjęłabym decyzji za inną kobietę”. „Powinniśmy stworzyć taki system, który będzie wspierał kobiety w trudnej sytuacji społecznej lub zdrowotnej, tak żeby kobieta podejmowała decyzję naprawdę świadomie, mając do dyspozycji różne rozwiązania oraz wsparcie, każdego rodzaju”. Również podczas protestów, jakie ogarnęły Polskę w 2016 i 2020 r., katoliczki i katolicy coraz głośniej sprzeciwiali się brutalnie ingerującemu w ludzką wolność prawu. Uważamy, że te przekonania powinny znaleźć swój wyraz w debacie publicznej. Nie chcemy być zakładniczkami i zakładnikami fałszywego przeświadczenia, że bycie katolikiem oznacza bezwarunkową akceptację prawnego zakazu aborcji. —

SPIS TREŚCI

36 **Milczenie ateistów**
Katarzyna Rodacka o przyspieszającej
sekularyzacji na Bliskim Wschodzie

88 **Chrzest**
Opowiadanie Joanny Rudniańskiej:
„To się nazywa aborcja. Zabieg
to można mieć u dentysty”

98 **Przeuszone w tłumaczeniu**
Agata Klichowska, Krzysztof Marciniak:
Niech nasz świat terkocze, huczy,
bulgocze i świszczy

foto: Jim Carlier / Science Source / East News / Oored Bally / AP / East News / IL Patrycja Podkościelny /
foto: Blitckwinkel / Alamy / BEEM

68

ALEKSANDRA GRZEMSKA

Susan Sontag jako metafora

Jej portrety, ze spojrzeniem uwodzającym intelektem, z nonszalancką mową ciała, to już ikony popkultury. Susan Sontag jest idolką. Czy jednak wystarczająco uważnie i krytycznie traktujemy jej rozważania? Czy nie ulegamy pokusie idealizacji i fetyszacji tej postaci?

TEMAT MIESIĄCA

6 Poza pro-life i pro-choice

Teolożka Thia Cooper w rozmowie z Karolem Kleczką

12 Wolność jest naszym wielkim skarbem

Cassandra Speer o niemieckich katolikach, którzy są „za wyborem”

18 Szersza perspektywa

20 Ankieta: Kto o tym pamięta?

O prawach reprodukcyjnych w Polsce piszą: Eleonora Zielińska, Elżbieta Korolczuk, Finka Heynemann, Tisa Żawrocka-Kwiatkowska

30 Parę zadań z listy

Anna Mateja: Dlaczego bardziej troszczymy się o dzieci nienarodzone, niż o te, które są już na świecie?

SPOŁECZEŃSTWO • ŚWIAT

36 Milczenie ateistów

Katarzyna Rodacka

44 Nie wierzę w grzeczny dialog

Izraelski pisarz Yossi Klein Halevi w rozmowie z Martą Duch-Dyngosz

52 Drugi plan

Anna Mateja: Lidia Lempart od 40 lat uczy mówić niesłyszące dzieci

FELIETON

59 Kościół – mój dom?

Janusz Poniewierski

86 Gry terenowe

Olga Gitekiewicz

87 Springer z trasy

Filip Springer

POŻEGNANIE

60 Adam Zagajewski (1945-2021)

Tekst H. Woźniakowskiego i wiersz A. Hernasa

IDEE

68 Susan Sontag jako metafora

Aleksandra Grzemska

76 Uwagi o pięknie

Susan Sontag: Kiedy sztuka przestała być piękną, a stała się interesująca?

82 Dziewięć myśli o intelektualistach

Nonalog Susan Sontag

STACJA: LITERATURA

88 Chrzesz

Opowiadanie Joanny Rudniańskiej

LUDZIE • KSIĄŻKI • ZDARZENIA

98 Przeuszone w tłumaczeniu

Agata Klichowska, Krzysztof Marciniak

106 Ballada o śpiewającym poecie i smutnych frajerach

Krzysztof Wołodźko o biografii Bułata Okudźawy – barda rosyjskiej inteligencji

112 Kolonializm nasz powszedni

Urszula Pieczek: Jak nie pisać o Wołyniu

114 Noty o książkach

116 Książki zapomniane

Tadeusz Zatorski: Voltaire wiecznie aktualny

118 Jeź na autostradzie

Julia Fiedorcuk o poezji Joanny Oparek

120 Znak o znakach

Joanna Guszta

ZNAK

M I E S I Ą C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl
www.miesiecznik.znak.com.pl

redakcja: Mateusz Burzyk (sekretarz redakcji), Michał Jędrzejek, Ilona Klimek, Dominika Kozłowska (redaktor naczelna), Janusz Poniewierski, Ewelina Śliwa, Agnieszka Rzonca, Henryk Woźniakowski, Edyta Zielińska

zespół: Michał Bardel, Wojciech Bonowicz, Halina Bortnowska, Bohdan Cywiński, Bartłomiej Dobroczyński, Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz, ks. Michał Heller, Jerzy Ilg, Piotr Kłotkowski, Maria Makuch, Janina Ochojska-Okońska, abp Grzegorz Ryś, Władysław Stróżewski, Karol Tarnowski, Łukasz Tischner, Stefan Wilkanowicz

współpraca: Andrzej Brzeziecki, Ewa Bolińska-Gostkowska, Iwona Boruszkowska, Marta Duch-Dyngosz, Monika Gałka, Krzysztof Kornas, Dobrosław Kot, Elżbieta Kot, Daniel Lis, Artur Madaliński, Anna Marchewka, Anna Mateja, Andrzej Muszyński, Małgorzata Nocuri, Urszula Pieczek, ks. Eligiusz Piotrowski, Miłosz Pucydłowski, Marcin Wilk, Marcin Żyta

projekt graficzny pisma:
Władysław Buchner, Rafał Buchner

automatyzacja składu:
Paweł Żeleznikowicz (Kobugi)

dyrektor artystyczny:
Władysław Buchner

łamanie: Ilona Klimek

fotoodycja: Marcin Kapica

korekta: Barbara Gąsiorowska, Magdalena Wołoszyn

ilustracje portretowe: Patrycja Podkościelny

nakład: 2300 egz.

promocja i reklama: tel. (12) 61 99 530, e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

prenumerata: tel. (12) 61 99 561, e-mail: prenumerata@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie redakcyjnych materiałów publicystycznych bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Temat Miesiąca

Warunki życia

Waga problemu i temperatura sporu, który rozgorzał w polskim społeczeństwie po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z października 2020 r., są oczywiste. Podobnie jak głęboki podział i brak dyskusji między obozami *pro-* i *antychoice*.

Próba przełamania tego impasu poprzez szukanie szerszych perspektyw i przededefiniowanie dotychczasowych stanowisk stanowiła dla nas motywację do podjęcia tematu. Przyglądamy się więc doświadczeniom innych krajów oraz kobiet zaangażowanych w kwestie praw reprodukcyjnych i ochrony życia – także narodzonego. Nie koncentrujemy się na abstrakcyjnych dywagacjach. Szukamy społecznych warunków, które należy tworzyć, by w przyjaznym środowisku móc decydować się na rodzenie i wychowanie dzieci, a aborcja była rzadka, ale legalna i bezpieczna.

Kiedy możemy być jednocześnie za wyborem i za życiem? Jakie są największe wyzwania dla nowego prawa aborcyjnego? Czy katolicy i katoliczki są wobec opcji *pro-life* bez alternatywy?

Odpowiadają

**Thia Cooper, Cassandra Speer, Eleonora Zielińska,
Finka Heynemann, Elżbieta Korolczuk, Tisa
Żawrocka-Kwiatkowska i Anna Mateja**

s. 6–35

Poza *pro-life* i *pro-choice*

Thia Cooper
w rozmowie
z Karolem Kleczką

Myślenie wyłącznie o tym, by prawnie zakazać aborcji, nie ma nic wspólnego z chrześcijańskim zadaniem zapewnienia wszystkim ludziom życia godnego – i to w obfitości

■ Pod koniec zeszłego roku wyrok polskiego Trybunału Konstytucyjnego ograniczył dostęp do aborcji, co wywołało ogromne protesty. Nie powinno to dziwić, ponieważ przez blisko 30 lat aborcja była w Polsce legalna w trzech przypadkach: gdy ciąża była efektem gwałtu, gdy zagrażała życiu lub zdrowiu kobiety oraz gdy płód miał poważne i nieodwracalne uszkodzenia. Obecnie w polskim prawie aborcyjnym możliwa jest terminacja ciąży tylko w dwóch pierwszych przypadkach. W swoich badaniach podejmuje Pani kwestię dostępności i legalności aborcji. Czy jednak aspekt prawny wyczerpuje ten problem?